

HISTORY, CATEGORIES OF ADMINISTRATIVE REFORMS AND ITS DEVELOPMENT AS THEORY

Elyorbek A. Otajonov

Researcher

Institute for the Study of Youth Problems and Training of Prospective Personnel under the Youth Affairs Agency of the Republic of Uzbekistan

Tashkent, Uzbekistan

E-mail: elyor.otajonov303@gmail.com

ABOUT ARTICLE

Key words: Administrative reform, public administration, central office, administrative law, executive power, centralization

Received: 21.09.24

Accepted: 23.09.24

Published: 25.09.24

Abstract: This article is devoted to the theoretical understanding and expression of administrative reforms, as well as the study of the history of the development of administration. The administrative reform of public administration as a permanent, multidimensional integral part of its role and importance in the development of society, its functional functions are the subject of analysis. This paper explores the theoretical understanding and presentation of administrative reform, conceptualizing it as an essential component of public administration. This approach emphasizes the permanence, multidimensionality, and complex nature of administrative reform. The author explains the rationale for introducing administrative reforms by exploring the concept of designing a public administration system. They also discuss the functional and goal-oriented aspects of administrative reforms, emphasizing their temporal diversity. In addition, the paper offers a comprehensive analysis of the main areas of reform and provides detailed descriptions. Finally, the article presents visual models of the administrative reform process, including schematic representations of “hilly landscapes” that visually depict this process. The author argues that such representations are essential for creating digital models that can be

used to proactively test proposed solutions and interventions in different areas.

MA'MURIY ISLOHOTLAR TARIXI, KATEGORIYALARI VA UNING NAZARIYA SIFATIDA RIVOJLANISHI

Elyorbek A. Otajonov

tayanch doktorant

O'zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi huzuridagi Yoshlar muammolarini o'rganish va istiqbolli kadrlarni tayyorlash

instituti

Toshkent, O'zbekiston

E-mail: elyor.otajonov303@gmail.com

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar. Ma'muriy islohot, davlat boshqaruvi, markaziy apparat, ma'muriy huquq, ijro etuvchi hokimiyat, markazlashuv.

Annotatsiya: Mazkur maqola ma'muriy islohotlar nazariyasini tushunish va ifodalashga, shuningdek, ma'muriyislohotlar tarixi tadqiqiga bag'ishlangan. Ma'muriy islohotlar davlat boshqaruvining doimiy, ko'p o'lchovli ajralmas qismi sifatida uning jamiyat rivojida o'ni va ahamiyati, funksional vazifalari tahlilga tortilgan. Shuningdek, maqolada ma'muriy islohotning nazariy tushunchasi va taqdimoti o'rganilib, uni davlat boshqaruvining muhim tarkibiy qismi sifatida kontseptsiyalashtiriladi. Bunday yondashuv ma'muriy islohotlarning doimiyligi, ko'p qirraliligi va murakkabligini ta'kidlaydi. Tadqiqotchi o'z ishda davlat boshqaruvi tizimini loyihalash konsepsiyasini o'rganish orqali ma'muriy islohotlarni joriy etishning mantiqiy asoslarini tushuntiradi. Shuningdek, ular ma'muriy islohotlarning funksional va maqsadga yo'naltirilgan jihatlarini muhokama qiladilar, ularning vaqtinchalik xilma-xilligini ta'kidlaydilar. Bundan tashqari, maqolada islohotlarning asosiy yo'nalishlari har tomonlama tahlil qilingan va batafsil tavsif berilgan. Qolaversa, maqolada ma'muriy islohotlar jarayonining vizual modellari, shu jumladan, ushbu jarayonni vizual tarzda aks ettiruvchi "ma'muriy boshqaruv landshaftlari"ning sxematik tasvirlari keltirilgan.

ИСТОРИЯ АДМИНИСТРАТИВНОЙ РЕФОРМЫ, КАТЕГОРИИ И РАЗВИТИЕ ЕГО ТЕОРИИ

Элёрбек А. Отажонов

Докторант

Института изучения проблем молодежи и подготовки перспективных кадров Агентства по делам молодежи Республики Узбекистан

Ташкент, Ўзбекистан

E-mail: elyor.otajonov303@gmail.com

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Административная реформа, государственное управление, центральный аппарат, административное право, исполнительная власть, централизация

Аннотация: Данная статья посвящена теоретическому осмыслению и выражению административных реформ, а также изучению истории развития администрации. Административная реформа государственного управления как постоянная, многоаспектная неотъемлемая часть его роли и значения в развитии общества, его функциональные функции являются предметом анализа. В этой статье исследуется теоретическое понимание и представление административной реформы, концептуализируя ее как существенный компонент государственного управления. Этот подход подчеркивает постоянство, многомерность и сложную природу административной реформы. Автор объясняет обоснование введения административных реформ, исследуя концепцию проектирования системы государственного управления. Они также обсуждают функциональные и целевые аспекты административных реформ, подчеркивая их временное разнообразие. Кроме того, в статье предлагается всесторонний анализ основных направлений реформы и даются подробные описания. Наконец, в статье представлены визуальные модели процесса административной реформы, включая схематические изображения «холмистых ландшафтов», которые визуально отображают этот процесс. Автор утверждает, что такие представления необходимы для создания цифровых моделей, которые можно использовать для преактивного тестирования предлагаемых решений и вмешательства в различных областях.

KIRISH

Ma'muriy islohotlar tarixi uzoq va murakkab bo'lib, uzoq o'tmishga borib taqaladi. Biroq, faqat XIX asrda byurokratik tizimlarning yaratilishi va boshqaruvning ilmiy tamoyillarining rivojlanishi bilan bir vaqtga to'g'ri keladigan bu islohotlarning zamonaviyroq tushunchasi paydo bo'la boshladi. XIX asr oxiridan XX asr boshlarigacha davom etgan klassik davrda ilmiy boshqaruv tamoyillariga asoslanib, Fridrix Teylor, Anri Fayol kabi olimlar tomonidan asos

solingan ma'muriy islohotning klassik nazariyasi ishlab chiqildi. Bu nazariya davlat boshqaruvida samaradorlik va maxsuldorlikni oshirish maqsadida byurokratik jarayonlarni tartibga solish va standartlashtirish, ierarxik tuzilmalarni yaratish, mas'uliyatni aniq belgilashga qaratilgan edi. Bu vaqtda klassik yondashuv inson omili hisobga olinmagani uchun tanqid qilindi. Ma'muriy islohotlarga xulq-atvor yondashuvi paydo bo'ldi, unda rag'bat, yetakchilik va muloqot kabi insoniy elementlarni hisobga olish muhimligini ta'kidlaydi. Ushbu rivojlanishdagi asosiy shaxslar Elton Mayo va Duglas Makgregor hisoblanadi. Inson omillarining muhim ahamiyatini tan olish, xodimlarni rag'batlantirish va tashkilotlar muvaffaqiyatiga jalb qilish bu davrning o'ziga xos belgisiga aylanadi. 1960-1970-yillarning tizimli davrida Lyudvig fon Bertalanffi va Rassel Akoff tomonidan tashkiliy islohotlarning tizimli nazariyalarini ishlab chiqish tashkilotlarga qarashning o'zgarishiga olib keldi. Tashkilotlar bir-biriga bog'langan qismlardan tashkil topgan murakkab tizimlar sifatida qaraldi va asosiy e'tibor jarayonlarni optimallashtirish va o'zgarishlarga tashkilotning sezgirligini oshirishga qaratildi. 1980 va 1990-yillarda an'anaviy hukumatning byurokratik tabiati va moslashuvchanlik yo'qligiga qarshi kurashish uchun "Yangi davlat boshqaruvi" deb nomlanuvchi harakat paydo bo'ldi. Bu harakat hukumatning roli va boshqaruvga yondashuvini qaytadan baholashga olib keldi.

ASOSIY QISM

Ma'muriy islohotlar evolyutsiyasini har biri o'ziga xos tushunchalar va nazariy asoslar to'plami bilan ajralib turadigan, davlat va boshqaruvning jamiyatdagi rolga oid g'oyalarning progressiv takomillashuvini aks ettiruvchi alohida tarixiy bosqichlar qatori sifatida tushunish mumkin.

Ushbu bosqichlar alohida toifalar bilan belgilanadi:

- *Byurokratiya*: davlat tashkilotlarida ierarxik tuzilmalarni o'rnatish va rivojlantirish.
- *Samaralilik*: Jarayonlar va tartiblarni ratsionalizatsiya qilish orqali samaradorlik va maxsuldorlikni oshirish.
- *Demokratlashtirish*: qarorlar qabul qilish va boshqaruvda xalq vakillarining ishtirok etishni kengaytirish.
- *Markazsizlashtirish*: vakolat va resurslarni markaziy hukumatdan mahalliy darajalarga o'tkazish.
- *Raqamlashtirish*: texnologiyani ma'muriy jarayonlarga integratsiyalash.

Ushbu toifalarning har birida bir nechta nazariyalar paydo bo'ldi va rivojlandi:

- *Klassik nazariya*: Ilmiy menejment nomi bilan ham tanilgan bu yondashuv hukumat faoliyatida ratsionallik va samaradorlikning muhimligini ta'kidlaydi.
- *Ma'muriyat nazariyasi*: An'anaviy byurokratik tamoyillarga asoslanib, bu nazariya asosiy e'tibor davlat idoralari ichida aniq rol va mas'uliyatlarga bo'lgan ehtiyojga qaratilgan.

- **Xulq-atvor nazariyasi:** Ma'muriy jarayonlarda inson omillarining ahamiyatini e'tirof etgan holda, bu yondashuv xodimlarning xatti-harakatlarini tushunish va hal qilishga intiladi.

- **Tizimlar nazariyasi:** Hukumat tizimlarida o'zaro bog'liqlik va o'zaro bog'liqlikni ta'kidlagan holda, bu istiqbol umumiy samaradorlikni optimallashtirishga qaratilgan.

- **Yangi davlat nazariyasi:** Davlatning an'anaviy modelini qayta ko'rib chiqish, bu yondashuv davlatning jamiyat hayotiga aralashuvining roli va ko'lamini shubha ostiga qo'yadi.

Ushbu evolyutsiyaning har bir bosqichini alohida tarixiy davrlarga bo'lish mumkin:

Industriyadan oldingi davr: byurokratik tuzilmalarning o'rnatilishi va hokimiyatning markazlashuvi.

Sanoat davri:

- ma'muriy islohotning klassik nazariyasining paydo bo'lishi
- byurokratik amaliyotni ratsionalizatsiya va standartlashtirish postindustrial davr
- an'anaviy boshqaruv inqirozi
- xulq-atvor va tizimli yondashuvlarni ishlab chiqish

Zamonaviy davr:

- markazsizlashtirish va demokratlashtirishga katta e'tibor qaratilishi bilan ajralib turadi, bu bir nechta asosiy sohalarda aks ettirilgan:

- ma'muriy islohotlarga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan yangi davlat nazariyasining paydo bo'lishi

- Operatsiyani yanada samarali va shaffof qilish uchun boshqaruvni raqamlashtirish
- O'zgaruvchan sharoitlarga javoban chaqqonlik va moslashuvchanlikni oshirish uchun tarmoq va moslashuvchan boshqaruv tuzilmalariga o'tish.

Byurokratiya boshqaruvga yondashuv sifatida ierarxik tuzilmalar, rasmiy tartiblarga rioya qilish va shaxsiy munosabatlarning yo'qligi bilan tavsiflanadi. Ushbu boshqaruv usuli mavjud resurslarning minimal miqdori bilan maqsadlarga erishish uchun samaradorlikni birinchi o'ringa qo'yadi.

Demokratlashtirish kontseptsiyasi fuqarolarning qarorlar qabul qilish jarayonida ishtirokini oshirishni nazarda tutadi, bu esa boshqaruvga yanada inklyuziv va ishtirokchi yondashuvni ilgari suradi. Boshqa tomondan, markazsizlashtirish hokimiyat va hokimiyatni markaziy hukumatdan quyi bo'g'inlarga o'tkazishni, mahalliy avtonomiya va nazoratni oshirishni o'z ichiga oladi.

Boshqaruv kontekstida raqamlashtirish ma'muriy jarayonlarning samaradorligi va shaffofligini oshirish uchun raqamli texnologiyalardan foydalanishni anglatadi. Ushbu texnologiyalar ma'lumotlarni tezroq va aniqroq qayta ishlash imkonini beradi, byurokratik kechikishlar va xatolarni kamaytiradi.

Menejmentdagi eng mashhur nazariyalardan biri klassik yondashuv bo'lib, ilmiy menejment deb ham ataladi. Ushbu yondashuv ish jarayonlarini tartibga solish, vazifalarni ixtisoslashtirish va tashkilotlarda ierarxik tuzilmalarni yaratishga urg'u beradi.

Ma'muriyat nazariyasi rasmiy qoidalarga, aniq belgilangan mas'uliyat sohasiga va belgilangan tartiblarga qat'iy rioya qilishga qaratilgan. Unda byurokratik tashkilotlarning tuzilishi va funksiyalariga alohida e'tibor qaratilgan. Bundan farqli o'laroq, xulq-atvor nazariyasi tashkilot muvaffaqiyatiga inson omillarining muhim ta'sirini tan oladi. Ushbu nazariya xodimlarni rag'batlantirish va qondirish va ish joyidagi ijobiy munosabatlarni rivojlantirish muhimligini ta'kidlaydi. Tizimlar nazariyasi tashkilotni murakkab, o'zaro bog'langan tizim sifatida ko'radi. Ushbu yondashuvning maqsadi tashkilot ichidagi turli komponentlar va quyi tizimlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirlarni hisobga olgan holda jarayonlarni optimallashtirishdir. Hukumatning yangi nazariyasi davlat boshqaruvida tartibga soluvchi, yordam beruvchi va hamkorlik qiluvchi rolini qayta belgilash orqali davlat boshqaruvidagi an'anaviy yondashuvlarga qarshi chiqadi. Bu nazariyalar tashkilotlar va davlat organlari faoliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi, ularning tuzilmalari va siyosatini tubdan shakllantirdi. Ushbu transformatsiyaning asosiy jihatlaridan biri samaradorlikni oshirish maqsadida byurokratik jarayonlarni ratsionalizatsiya va standartlashtirish edi. Industriyadan keyingi davrda an'anaviy boshqaruv tizimlari ijtimoiy tuzilmalarning murakkabligi va dinamikasi kuchayib borayotgani tufayli qiyinchilik tug'dirdi. Bu inson omillarining ahamiyatini ta'kidlaydigan va yanada yaxlit yondashuvni qabul qiluvchi xatti-harakatlar va tizim nazariyalarining rivojlanishiga olib keldi. Markazsizlashtirish va demokratik boshqaruvga o'tish moslashuvchanlik va javobgarlikni oshirish yo'li sifatida qaraldi.

Hozirgi davrda ma'muriy islohotlarga sezilarli ta'sir ko'rsatgan yangi davlatchilik nazariyalari paydo bo'ldi. Bu nazariyalar moslashuvchanlik va moslashuvchanlikni ta'kidlab, boshqaruvdagi hukumat rolini qayta belgilaydi. Boshqaruvda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorlik, shaffoflik va axborotdan foydalanish imkoniyatlarini oshirdi. Tarmoqli va tezkor boshqaruvga o'tish turli manfaatdor tomonlar o'rtasidagi hamkorlikni va atrof-muhitdagi tez o'zgarishlarga javob berish qobiliyatini o'z ichiga oladi.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar ma'muriy islohotlarga sezilarli ta'sir ko'rsatib, elektron boshqaruv, ochiq ma'lumotlar va raqamli xizmatlarni keltirib chiqardi. Hukumatni isloh qilishda raqamli texnologiyalarning ta'siri sezilarli bo'lib, elektron hukumat, ochiq ma'lumotlar tashabbuslari va raqamli davlat xizmatlarini rivojlantirishga olib keldi. XXI asrda bu innovatsiyalar turli manfaatdor tomonlarning birgalikdagi sa'y-harakatlari va tez o'zgaruvchan muhitga moslashish qobiliyati bilan ajralib turadigan tarmoq va moslashuvchan boshqaruvning yangi paradigmasiga qarab davlat boshqaruvini shakllantirishda davom etmoqda.

Ko'proq hamkorlikka asoslangan va moslashuvchan boshqaruv tizimiga o'tish turli manfaatdor tomonlarning birgalikdagi sa'y-harakatlarini va tez o'zgaruvchan muhitga javob berish qobiliyatini o'z ichiga oladi.

Ma'muriy islohotlar keng ko'lamli sohalarni qamrab oladi, jumladan:

- byurokratik qayta qurish va tashkiliy o'zgarishlar
- jarayonlar va protseduralarni optimallashtirish
- oshkoralik va javobgarlikni oshirish
- fuqarolar faolligi va ishtirokining ortishi
- samaradorlik va mahsuldorlikning oshishi

Ma'muriy islohotlar turli tadbirlarni amalga oshirish orqali davlat boshqaruvi samaradorligi va samaradorligini oshirishga qaratilgan.

Bularga quyidagilar kiradi:

- demokratlashtirish, bu qarorlar qabul qilish jarayonlarida fuqarolar ishtirokini oshirish va javobgarlikni oshirishni nazarda tutadi.

- markazsizlashtirish, bu vakolatlarni markaziy hukumatdan mahalliy hokimiyatlarga o'tkazadi, bu esa samaraliroq va tezkor boshqaruvni ta'minlaydi.

- avtomatlashtirish va ma'lumotlarga asoslangan qarorlarni qabul qilish orqali samaradorlikni oshiradigan raqamli texnologiyalar integratsiyasi.

Ma'muriy islohotlar nazariyalari:

O'tgan yillar davomida ma'muriy islohotlarga yo'naltirilgan bir qancha nazariyalar taklif qilindi. Bularga klassik, xulq-atvor, tizimlar va jamoat tanlovi nazariyasi kiradi. Har bir yondashuv davlat boshqaruvining turli jihatlariga urg'u beradi va uning samaradorligini oshirishga intiladi. Davlatning yangi nazariyasi davlatning an'anaviy rolini o'zgartirishni taklif qiladi, uning xizmat ko'rsatish va fuqarolarning huquqlarini himoya qilishdagi rolini ta'kidlaydi. Ushbu yondashuv hukumatni fuqarolarning ehtiyojlari va umidlariga ko'proq javob berishga qaratilgan.

XULOSA

Muvaffaqiyatli ma'muriy islohot puxta rejalashtirish va amalga oshirishni talab qiladi. U aniq maqsad va vazifalarga asoslanishi, dalillar va manfaatdor tomonlarning ma'lumotlari bilan tasdiqlanishi kerak. Shaffoflik, hisobdorlik va fuqarolar ishtirokini ta'minlash orqali islohotlar sa'y-harakatlari yanada samarali va samarali hukumatga olib kelishi mumkin.

Doimiy monitoring va natijalarni baholash, ma'muriy islohotlar fuqarolarning ehtiyojlarini to'la qondirish uchun davlat boshqaruvi samaradorligi, tezkorligi va moslashuvchanligini optimallashtirishga qaratilgan. Bu islohotlar muvaffaqiyatli bo'lishi uchun ular aniq belgilangan maqsadlar, ma'lumotlarga asoslangan yondashuv, manfaatdor tomonlarning faol ishtiroki,

hukumatning barcha darajadagi siyosiy ko‘magi hamda doimiy monitoring va baholash mexanizmlarini talab qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Ali Farazmand. Trends in public administration reforms: assessing the past and looking into the future; rationales, approaches, and impacts., URL://<https://www.astanahubjournal.org/index.php/ijcsrp/article/download/143/137/0>

2. Г. Ю. Попова. История управленческой мысли. История управленческой мысли: учеб. пособие. / А. Ю. Лавров, Г. Ю. Попова, Н. П. Калашникова, А. Г. Секисов. – Чита: ЗабГУ, 2014. – 228 с

3. Соколов М.А. СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД КАК ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ПРОГРАММА В ТВОРЧЕСТВЕ Л. БЕРТАЛАНФИ. URL://<https://cyberleninka.ru/article/n/sistemnyy-podhod-kak-issledovatel'skaya-programma-v-tvorchestve-l-bertalanfi>

4. Козлов Н.В. Подход к процессу управления URL://<https://academyeurope.eu/ru/tutorials-management/management-process-approach/>

5. Yury S. Vasiljev, Violetta N. Volkova, SYSTEM THEORY AND SYSTEM ANALYSIS: ORIGINS AND PERSPECTIVES ТЕОРИИ СИСТЕМ И СИСТЕМНЫЙ АНАЛИЗ: ИСТОКИ И ПЕРСПЕКТИВЫ. URL://<https://cyberleninka.ru/article/n/teorii-sistem-i-sistemnyy-analiz-istoki-i-perspektivy>

6. Giliberto Capano. Models of Administrative Reform. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.1436>. URL://<https://oxfordre.com/politics-/display/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-1436>

7. Sabino Cassese. The Age of Administrative Reforms. <https://doi.org/10.1093/0199250154.003.0008>. URL://<https://academic.oup.com/book/4327/chapter-abstract/146252345?redirectedFrom=fulltext>